آثار حقوقی مالیات سبز در اسلام و ابعاد آن

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۴/۲

■ مریم هندی[۱]
■ رضا زیاری[۲]

چکیده:

یکی از فاکتورهای مهم پیرامون مالیات سبز، ظهور اقتصاد سبز است. اقتصادی که عاری از صدمه و وجود ضرر و خسارت به محیط زیست بوده و لذا در صورت وجود عناصر آلوده در محور فضای سبز اقتصاد از سوی واحدها و کارخانجات آلوده محور، اقدامات لازم در جهت اخذ خسارت وارد شده بر محیط زیست (جبران خسارت) از جانب واحدهای حقوقی کشور انجام می‌پذیرد تا در مسیر حذف آلاینده هاو ایجاد محیطی پاک مصرف گردد. این نوع اقدامات در جهت اخذ خسارت که روی دیگری از مالیات محسوب می‌گردد، هم در قوانین اخذ مالیات‌های مستقیم در مواد ۱۷۲ مصوبه‌ی سال۱۳۹۶ و هم در مواد ۱۷۷ودر فصل دوم همین قانون در ماده ۸۱ مصوبه‌ی سال ۱۳۹۹ و موضوع ماده ۱ قانون اخذ مالیات اشاره شده است. باید در نظر داشت دلیل اخذ مالیات فقط در مسیر جبران خسارت‌ها نبوده و به دلایلی از جمله ایجاد اشتغال، سیاست‌های باز توزیع کشور،توسعه محورهای اقتصادی، فرهنگی و غیره انجام می‌پذیرد ولی از آنجا که همه خراج‌ها هر یک دارای آثار اختصاصی، حقوقی و توزیعی می‌باشند، تحقیق حاضر بر آن است تا آثار حقوقی مربوط به مالیات سبز در اسلام و ابعاد آن در حقوق ایران را مورد بحث وبررسی قرار دهد. آنچه در این تحقیق مورد توجه واقع شده است، مبانی حقوقی مربوط به مالیات سبز، شرایط و ضوابط مربوط به اخذ مالیات، آثار و عوارض زیست محیطی پیرامون اقتصاد سبز بوده که به دنبال منابع آلوده کننده‌های محیط طبیعی و زیستی ایجاد شده است. علاوه بر آن به برخی مسئولیت ها، از جمله کوتاهی در امر پرداخت خراج از سوی اشخاص مشمول و مودیان، فرار از پرداخت خراج و در نتیجه به برخی حمایت‌های وضعی و کیفری در این تحقیق پرداخته شده است. با بررسی موضوع فوق نتایج حاصل از بررسی نشان می‌دهد که در حقوق اسلامی ایران در قانون اخذ مالیات(مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم) در مواد ۱۹۹ و ۲۰۰ و قوانین مربوط به جرائم مالیاتی مواد ۲۷۴، ۲۷۷، ۲۷۹ قوانین موضوع فرار از پرداخت مالیاتپرداخته شده اما آنچنان که باید و شاید به آثار مربوط به عدم اخذ مالیات سبز توجه نگردیده و لذا با در نظر گرفتن و ایجاد بستر حقوقی وضعی و کیفری می‌توان روند اخذ مالیات‌ها را در جهت تخصیص بهینه منابع بهبود بخشید.

کلید واژگان: مالیات، مالیات سبز، قوانین و مقررات، آثار حقوقی.

---

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حقوق عمومی،واحد سمنان،دانشگاه آزاد اسلامی،سمنان، ایران
۲. استادیار گروه اقتصاد، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران. ایمیل: reziyari@gmail.com

مقدمه

مالیات اسلامی حقی روشـــن بوده که قانون‌گذار اسلامی، بر دارایی افراد آنرا واجب گردانیده. نحـــوه دریافت این حق تکیه بر دســـتورالمعل‌های مالی بوده و به صـــورت نقدی یاغیر نقدی اخذ می‌شـــود و هر فرد چه در داخل و یا خارج از این مرز و بوم باشـــد، مکلف به پرداخت حقی اســـت که بر ذمه دارد. مانند زکات، خمس، خراج و غیره. امروزه توســـعه و پیشـــرفت در جوامع علاوه بر مزیت‌ها و ضرورت‌ها دارای آثار ناخوشـــایند و خســـارت‌های جبران ناپذیری شده که توجه به این مســـائل را لازم و ضروری کرده اســـت. عوارضی که دولت بر انواع درآمدهای افراد خود می‌بندد و آنها را موظف به پرداخت آنها می‌کند بخش بزرگی از درآمدهای دولت را تشـــکیل داده و با اخذ آنها نسبت به درآمد این هزینه‌هایی را در کارهای زیربنایی کشور، در جهت رفاه عمومی و سلامت جامعه، و کمتر کردن فاصله طبقاتی بین فقیر وغنی اقدام نموده و به اهداف موثر خود در ســـطح جامعه نزدیک می‌شـــود، یکی از فاکتورهای مهم پیرامون مالیات ســـبز، ظهور اقتصاد ســـبز است. اقتصادی که عاری از صدمه و وجود ضرر و خســـارت به محیط زیســـت بوده و لذا در صورت وجود عناصر آلوده در محور فضای سبز اقتصاد از سوی واحدها و کارخانجات آلوده محور، اقدامات لازم در جهت اخذ خســـارت وارد شده بر محیط زیست (جبران خســـارت) از جانب واحدهای حقوقی کشـــور انجام می‌پذیرد تا در مســـیر حذف آلاینـــده هاو ایجاد محیطی پاک مصـــرف گردد. آلوده کننده‌ها اشـــارهبه هرگونه ماده خطرناک و آســـیب زا و بی‌اهمیت اعم از ریزگردها، مواد اسیدی، مواد شـــیمیایی، و بیولوژیک گفته می‌شـــود که پس از ورد به محیط زیســـت اعم از آب و خاک و هوا و... باعث از بین رفتن آنها یا تغییر در ســـطح کیفی و کمی پدیده‌های طبیعی می‌شود.و برای کشاورزی، مصارف شهری و غیره قابل استفاده باشد. (طیبی و همکاران، ۱۳۹۴) تعریف حقوقی از منابع آلوده کننده محیط‌زیســـت جدا از تعریف تخصصی آن نیست. در تبصره ۲ ماده ۶۸۸ قانون مجازات اســـلامی مقرر شـــده:« منظور از آلودگی محیط زیســـت عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب و هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی، شـــیمیایی یا بیولوژیک آن را به طوری که به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار یا ابنیه مضر باشد، تغییر دهد».(تبصره ۲ ماده ۶۸۸)

در عرصه سازمان بین‌الملل نیز آلودگی عبارت است ازصدمه به محیط زیست و عبارت است از هر صدمه مادی اساسی به سلامتی انسان یا حیوان یا منابع دریایی در آب‌های ساحلی یا آب‌های درون ســـرزمینی یا مناطق مجاور آنها که در نتیجه آلودگی، لوث‌شـــدگی، آتش سوزی، انفجار یا حوادث مهم مشابه ایجاد می‌شود» (مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران، چاپ اول، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست)

برخـــی کارخانجات مانند پالایشـــگاه ها، شـــرکت‌هایی که فاضلاب تولیدی آنهـــا حاوی مواد شیمیایی و صنعتی است و بسیار دیگر در زمره این صنایع قرار خواهند گرفت و شمول این قانون خواهند شد. حفاظت از محیط زیست وجبران خسارت‌های ناشی از آنو ایجاد شرایط محیطی پاک برای زندگی انسان‌ها در پیرامون توسعه پایدار از دارایاهمیت ویژه‌ای است. با بررسی مفهوم توسعه

پایدار نیزحفاظت در برابر محیط و شـرایط زندگی نسـل‌های آینده مهم و مفید به نظر می‌رسد. (مولـوی، ۱۳۹۳) از طرفی اعمال مالیات به هر جهت آثـار متفاوتی را به اقتصاد تحمیل می‌کند. ممکن اسـت در مواردی وضعیت اقتصادی و سیاسی را تشـدید و در مواردی دیگرمنجر به ثبات و پویایـی در امر وضعیت‌هـای مذکور گردد لذا افردا مبتکر و اقتصاد دانهمواره در پی شناسـایی پایه‌هایی از مالیات بوده اند که کمترین هزینه را در جهت هزینه‌های مالیاتی در پی داشـته است که این خود از یکسو اثر اختلال زدایی مالیاتی و از سوی دیگر برای جامعه به دلیل کاهش آلودگی فواید زیادی داشته است.(نارسیس، ۱۳۸۶)

در ادامه به بررسـی ماهیت و جایگاه مالیات سـبز پرداخته شـده است سپس به بررسی آثار مربوط به مالیات سـبز در نظر قوانین و مقررات پرداخته شـده است لازم به ذکر است با توجه به اینکه اکنون در اقتصاد ایران فشار زیادی به برخی از پایه‌های مالیاتی مانند مالیات بر شرکت‌ها و مالیات بر حقوق و دستمزدها وارد شده است، این موضوع منجر به ضعف فعالیت‌های اقتصادی از جمله تولید و اشتغال شدهو حتی ممکن است موجب بی‌عدالتی و تشدید فرار از پرداخت مالیاتی در سیستم اجرایی شود. به منظور تکمیل مقاله فوق اشاره به برخی معایت و مزایای مالیات سبز نیز پرداخته می‌شود.

۱. مالیات سبز و هدف از آن چیست؟

مالیات سبز را برای اولین بار، دانشمند اقتصادی به نام پیگو[1] در حدود ۸۰ سال پیش با تاکید بر اخذ مالیات از عوامل ایجاد آلودگی و تخریب منافع طبیعی ارائه کرده است.

بیش از ۳۰ سـال است که در راستای اصلاح نظام مالیاتی کشورهای توسعه یافته این پایه‌ی مالیاتی وضع گردیده است (ابراهیمیان، ۱۳۹۴)

ایـن پایـه مالیاتی با هدف کمک به محیطزیسـت طبیعی و همچنین باهدف افزایش سـطح درآمدهای مالیاتی ایجاد شده است که در اصطلاح به آن منفعت مضاعف[2] گفته می‌شود(سید نژاد فهیمی و همکاران، ۱۳۹۰)به عبارت دیگر مالیات سـبز کلمه ایاسـت که در صنایع آلوده کننده (آلوده سـاز) کاربرد دارد. منظور از آلایندگی محیط زیسـت عبارتسـت از پخش یا آمیختن مواد مخروجی کارخانجات و یا ادوات در حیطه‌ی فعالیت‌های دمداران و کشـاورزان و صاحبان صنایع به آب، هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت در رنگ، بو و مزه آب و سیستم بیولوژیک آن را تغییر دهد و منجر به ضرر و خسارت به محیط شود.(طیبی و همکاران، ۱۳۹۴) معادن، واحدهای تولیدی مواد شیمایی، واحدهای پتروشیمی و سایر واحدهای آلوده کننده و مخرب محیط زیست

۱. پیگو (۱۹۲۰) نظریه‌ایی ارایه کرد مبنی بر این که منابع آلوده کننده بایسـتی بر اسـاس مقدار خسـارتی که به محیط زیسـت وارد می‌کنند، مالیات پرداخت کنند. پیگو در راستای رفع اختلال‌های خارجی که کارآمدی بازارها را نسبت به شرایط عدم وجود چنین پیامدهای خارجی مختل می‌کند، پیشنهاد کرد در شرایط وجود پیامدهای خارجی منفی که عمدتا شـامل آلودگی‌های محیط زیست اسـت، از طریق تبیین مالیات به میزان هزینه نهایی آلودگی، این هزینه‌های خارجی را داخلی کند.

2. Double Dividend

که فاقد استانداردها و ضوابط محیطی سالم هستند، طبق تشخیص سازمان حفاظت محیط زیست، مشمول مالیات آلوده ساز به نرخ یک درصد (۱٪) فروش یا درآمد ارائه خدمات و همچنین درآمد خدمات ناشی از تولید کارمزدی خواهند بود.

در تبصره ۱ـ ماده۴۴ مقرر گردیده : درصورتی که واحد تولیدی متشکل از خطوط تولیدی مستقل و مجزا از هم باشد، عوارض آلایندگی صرفاً از فروش یا درآمد ارائه خدمات و همچنین درآمد خدمات ناشی از تولید کارمزدی خطوط تولیدی آلاینده مطالبه و وصول خواهد شد.

همچنین در تبصره ۲ واحدهای آلوده ساز مقرر شده توسط مرجع یادشده در اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷ و تغییرات بعدی آن دارای اعتبار است و تغییرات راجع به افزایش یا کاهش واحدهای آلاینده توسط سازمان حفاظت محیط زیست اعلام خواهد شد.مالیات سبز از ابزارهای پیشرفته به کار گرفته شده در فرایند فعالیت‌های اقتصادی است که مطابق با معیارهای توسعه پایدار می‌باشد. لذا می‌تواند معیار مناسبی برای سایر پایه‌های مالیاتی بوده و اثر اختلال زایی مالیات‌های دیگر را کاهش داده و از سوی دیگر برای جامعه به دلیل کاهش آلودگی فواید فراوانی را به همراه داشته باشد.(پایتختی اسکویی و ناهیدی، ۱۳۸۶)

۲. انواع مالیات سبز

مالیات سبز یا خراج زیست محیطی[1] یکی از اساس‌های مهم خراج است که آثار تخصیصی سیاسی و اقتصادی و حقوقی را در پی دارد این نوع خراج به دو نوع مستقیم [2]و غیرمستقیم [3]زیست محیطی تقسیم می‌شود.(پورغفار دستجردی، ۱۳۹۳)

۳. ابعاد مالیات سبز در اسلام

مالیاتهای دولتیدر تامین درآمد دولت و کارکرد ابزار سیاست مالی آن در اقتصاد جدید و کمبود مقدار خمس و زکات با توجه به خروج برخی از موارد زکات و گسترش وظایف دولت اقتصاد اسلامی را به ویژه در فقه امامیه با مشروعیت وضع مالیاتهای حکومتی مواجه ساخته است. با در نظر گرفتن مسئولیت‌های حکومت در صدر اسلام با وظایف مسئولیت‌های دولت امروزی در

1. ecotax

۲. مالیات مستقیما از دارائی یا درآمد افراد گرفته می‌شوند و شامل مالیات بر دارائی و مالیات بر درآمد هستند؛ همان طور که از نام این مالیات‌ها مشخص است بدون هیچ واسطه‌ای بر درآمد افراد و یا سازمان‌ها و مؤسسات اقتصادی اعمال می‌شوند و توسط مأموران مالیاتی به طور مستقیم وصول می‌شوند. نمونه بارز این مالیات‌ها، مالیاتی است که دولت به طور مستقیم از حقوق کارمندان خود کسر می‌کند. مالیات مستقیم اگر براساس میزان دارائی و یا درآمد اشخاص و موسسات استوار باشد و شامل درآمدهای سطح پائین نگردد در تامین عدالت اجتماعی نقش بسزایی خواهد داشت.

۳. این مالیات‌ها دارای نرخ معین هستند به طوری که نسبت به هر واحد انتشار آلاینده یا تخریب زیست محیطی وضع می‌شوند. مالیات غیرمستقیم در شکل‌های گوناگونی قابل پیاده شدن می‌باشد و پرداخت آن نیز با اینکه بر دوش همگان می‌باشد ولی محسوس نیست و به طور معمول عموم مردم وجود آن را احساس نمی‌کنند. این مالیات، غالباً بر قیمت کالاها و خدمات اضافه شده و به مصرف کننده منتقل می‌گردد و شامل مالیات بر واردات و مالیات بر معاملات است.

عصر حاضر بویژه براساس دیدگاه دولت نتایج حاکی از افزایش رفاه را دارد.

مالیات در دین مقدس اسلام بر خلاف تصور برخی که مالیات‌های اسلامی صرفاً محدود به زکات و خمس و خراج و انفاقات واجب مسلمانان می‌دانند نیست و با ویژگی جهان مشمولی و زمان شمولی خود دارای نهادها و برنامه‌های اقتصادی است که تامین کننده نیازهای اداره نظام اسلامی است و مالیات یکی از شیوه‌های تامین کننده می‌باشد. از این رو نظام مالیاتی اسلام دارای ضوابط و قوانین می‌باشد که یا به صورت منصوص وجود دارد یا باید از طریق استفاده از دلایل عام و کاوش و اجتهاد در متون و منابع و با استمداد از اصول استنباط کشف و تحصیل شود البته ممکن است در شرایط گذشته که دولت محدودیت فعالیت و وظایف داشته است کشور با همان مالیات‌های مقدور می‌توانست اداره شود اما در شرایط کنونی برای هیچ کشور اسلامی حتی کشورهای نفتی خیز بدون مالیات‌های غیرمقدر اداره مملکت امکان پذیر نیست.

از طرفی دیگر مالیات در اسلام از عبادت‌های مالی به شمار می‌رود و همان‌گونه که مسلمانان برای خدا نماز می‌خوانند برای خدا زکات می‌دهند و با انفاق و خرج کردن پول را در راه خدا و حفظ نظام اسلامی عبادت می‌کنند و فرار از آن گناه شرعی محسوب می‌شود. مالیات در اسلام علاوه بر مستقیم و غیرمستقیم در حیطه مالیات‌های مستقل و ثابت [۱] و مالیات‌های مستحدثه و تابعی [۲] قرار دارد.

۴. کابردها و بخش‌های اخذ مالیات سبز(قابلیت ها)

مالیات‌های سبز نسبت به انواع فرایندهای آلوده کننده محیط زیست وضع می‌شوند. مهمترین آنها با توجه به میزان آلایندگی و اهمیت اقتصادی هر بخش شامل؛

۴-۱. مالیات سبز در بخش کشاورزی موضوع ماده ۸۱ قانون مالیات‌های مستقیم که مقرر می‌دارد؛ درآمد حاصل از کلیه فعالیت‌های کشاورزی، دامپروری، دامداری، پرورش ماهی و زنبور عسل و پرورش طیور، صیادی و ماهیگیری، نوغانداری، احیاءمراتع و جنگلها، باغات اشجاراز هر قبیل و نخیلات از پرداخت مالیات‌معاف می‌باشد.دولت مکلف است مطالعات و بررسی‌های لازم را در زمینه کلیه فعالیت‌های کشاورزی و آن رشته از فعالیت‌های مزبور که ادامه معافیت آنها ضرورت‌داشته باشد معمول و لایحه مربوط را حداکثر تا آخر برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی‌ایران و به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

در این ماده در تبصره‌هایی جدا گانه به مواردی از قبیل؛

۱. از قبیل مالیات‌هایی است که از صدر اسلام رایج بوده و درباره هر کدام از آنها به دلیل تحلیل‌های خاصی در قرآن و سنت وجود دارد مانند زکات خراج مالیات سرانه اهل ذمه که در اصطلاح جزیه نامیده می‌شود غنایم جنگی ارباب مکاسب و ارث میت بدون وارث.

۲. از ویژگیهای مالیات‌های مستقل و ثابت این است که حتی موارد مصرف دقیق هر یک از آنها از طرف شارع اسلام تعیین شده است و نمی‌توان چیزی بر آن افزود یا از آن کاست منظور از مالیات‌های مستحدث و تابعه آن قبیل مالیات‌هایی است که در طول زمان و با پیشرفت اجتماع و پیچیده شدن شئون زندگی دولت اسلامی به عنوان یکی از مسائل نوظهور و مستحدثه ملزم به تعیین و تصویب آنها می‌گردد مانند تامین بودجه دفاعی و نظامی،بهداشتی ودرمانی،آموزش و پرورش عمرانی و تاسیساتی و دیگر نیازهایی که دولت برای تامین بودجه می‌کند.

*تبصره ۱) مالیات بر میزان مصرف کود و سم در واحد زمین
*تبصره ۲) مالیات بر آب مصرف شده در واحد زمین
*تبصره ۳) مالیات بر تغییر زیست بوم منطقه

۴-۲. مالیات سبز در بخش حمل و نقل کالا و خدمات

در این بخش بیشترین حجم آلودگی در فضای شهر مطرح شده است این مالیات در بخش‌های زیر شامل؛

*مالیات بر میزان دودهای خروجی از اگزوز اتو مبیل ها، هواپیماها، قطارها و کشتی ها.
*مالیات بر میزان سوخت ناقص حاصل از وسایل نقلیه
*مالیات بر حجم موتور و میزان سوخت مصرفی
*مالیات بر درجه کیفیت سوخت موتور مصرفی
*مالیات بر میزان آلایندگی‌های صوتی و لرزشی

۴-۳. مالیات سبز در بخش صنعت و معدن

کشـــور ایران به عنوان کشـــوری شناخته می‌شـــود که اقتصاد آن وابسته به در آمدهای بخش معدن به ویژه نفت است و بسیاری از صنایع کشور در جهت کشف و استخراج، فراوری، نگهداری و در نهایت حمل و نقل مواد معدنی شـــکل گرفته اســـت. مهمترین موارد قابل اعمال مالیات سبز در این بخش شامل؛

*مالیات بر نوع مواد و ذرات جامد خروجی از دودکش‌های کارخانجات
*مالیات بر میزان گازها و بخارات خروجی از کارخانجات
*مالیات بر میزان گازها وبخارات خروجی از دودکش پالایشگاها و کارخانه‌ها
*مالیات بر مواد رها شده در آب‌های سطحی و زیر زمینی و خاک
*مالیات بر تغییرات دمایی آب و هوا
*مالیات بر تخریب محیط زیست
*مالیات بر مواد تولید شده صنعتی و مصرفی(پورغفار دستجردی، ۱۳۹۳)

۵. فواید وضع کاربرد مالیات سبز

فواید وضع مالیات‌های سبز به شرح زیر است:

۱- اخذ خراج از صاحبان کارخانجات و شرکت‌های تولیدی که موجب آلودگی‌های زیست محیطی می‌شوند، که می‌تواند به تصحیح فرآیند و سازوکارهای تولید کمک کند که در نهایت منجر به کاهش این آلودگی‌ها و افزایش قواید اجتماعی و فرهنگی در جامعه گردد.

۲- از طریق مالیات‌های سبز این امکان است که صاحبان صنایع تولیدی از واحدها و دستگاه‌هایی که آلوده کننده هســـتند و مصرف انرژی آنها بالا اســـت کنار گذاشته شده و به سمت مدرنیته گام‌های موثری برداشت.

۳- دولت می‌تواند با وضع این خراج‌ها، نسبت به کسب درآمدهای مالیاتی در زمینهحداکثر کردن

منافع اجتماعی و طبیعی گام‌های موثری بردارد.
وضع مالیات سبز می‌تواند موجب افزایش قیمت کالاهای تولیدی کارخانجات مشمول گردد.

۶. قوانین و مقررات حقوقی مالیات سبز

اولین گام جدی در زمینه تدوین قانون‌های مالیاتی در قانون اساسی مربوط به دوران مشروطه و به سال ۱۳۴۵ است که تا به امروز تحولات و تغییرات شگرفی را متحمل شده است.قانون مالیات مستقیم نیز هرچند وقت یک‌بار موردبررسی و اصلاح قرار گرفته و از خیلی جهات دارای اهمیت ویژه است. این قوانین چهارچوبی امن برای منابع مالی کشور بودهو از طرفی منجر به سازماندهی امور اقتصادی شده است. بنابراین در مجموع هدف نهایی قانون مالیات‌های مستقیم رشد اقتصادی کشور است. البته نباید اهداف دیگر قانون مالیات‌های مستقیم در بین اقشار جامعه چه از نظر اقتصادی بلکه سایر عوامل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نادیده گرفت.

در متن قانون برای ماده ۲ قانون مالیاتهای مستقیم، چنین آمده است:

- اشخاص غیرمشمول

اشخاص زیر مشمول پرداخت مالیات‌های موضوع این قانون نیستند:

۱. وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی
۲. دستگاه‌هایی که بودجه آنها به وسیله دولت تامین می‌شود.
۳. شهرداری‌ها
۴. بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی دارای مجوز معافیت از طرف امام خمینی یا مقام معظم رهبری

- اشخاص مشمول

بر اساس ماده یک، اشخاص زیر مشمول پرداخت‌های مربوط به قانون مالیات‌های مستقیم می‌باشند و باید با توجه به مورد فعالیت و یا درآمدی که دارند نسبت به پرداخت مالیات‌های مربوطه اقدام نمایند:

۱- کلیه مالکین اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اموال یا املاک خود واقع در ایران طبق مقررات باب دوم.
۲- هر شخص حقیقی ایرانی مقیم ایران نسبت به کلیه درآمدهایی که در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌نماید.
۳- هر شخص حقیقی ایرانی مقیم خارج از ایران نسبت به کلیه درآمدهایی که درایران تحصیل می‌کند.
۴- هر شخص حقوقی ایرانی نسبت به کلیه درآمدهایی که در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌نماید.
۵- هر شخص غیرایرانی اعم از حقیقی یا حقوقی نسبت به درآمدهایی که در ایران تحصیل می‌کند و همچنین نسبت به درآمدهایی که بابت واگذاری امتیازات یا سایر حقوق خود و

یـا دادن تعلیمات و کمک‌های فنی و یا واگذاری فیلم‌های سـینمائی که به عنوان بها یا حق نمایش یا هر عنوان دیگر عاید آن‌ها می‌گردد.

بر اسـاس ماده ۲۷۴ و ۲۷۹ که در بند ۶۰ اصلاحیه قانون مالیات‌ها ذکر شده است موارد زیر جرم مالیاتی محسـوب می‌شـود و مرتکب یا مرتکبان بر حسب مورد، به مجازات‌های درجه شش محکوم می‌گردند (مجازات‌های درجه شش در پایان مقاله ذکر شده است):ابراهیمیان، ۱۳۹۴)

جرائم ذکر شده در ماده ۲۷۴:

۱ـ تنظیم دفاتر، اسناد و مدارک خلاف واقع و استناد به آن

۲ـ اختفای فعالیت اقتصادی و کتمان درآمد حاصل از آن

۳ـ ممانعت از دسترسی مأموران مالیاتی به اطلاعات مالیاتی و اقتصادی خود یا اشخاص ثالث در اجـرای ماده(۱۸۱) این قانون و امتناع از انجام تکالیف قانونی مبنی بر ارسـال اطلاعات مالی موضوع مواد(۱۶۹) و (۱۶۹ مکرر) به سـازمان امور مالیاتی کشـور و وارد کردن زیان به دولت با این اقدام

۴ـ عـدم انجـام تکالیف قانونی مربوط به مالیات‌های مسـتقیم و مالیات بر ارزش افزوده در رابطه با وصول یا کسـر مالیات مؤدیان دیگر و ایصال آن به سـازمان امور مالیاتی در مواعد قانونی تعیین شده

۵- تنظیـم معاملات و قراردادهـای خود به نام دیگران، یا معاملات و قراردادهای مؤدیان دیگر به نام خود برخلاف واقع

۶- خودداری از انجام تکالیف قانونی درخصوص تنظیم و تسلیم اظهارنامه مالیاتی حاوی اطلاعات درآمدی و هزینه‌ای در سه سال متوالی

۷ـ استفاده از کارت بازرگانی اشخاص دیگر به منظور فرار مالیاتی

تبصره۱ـ اعمال این مجازات نافی اعمال محرومیت‌های مندرج در قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۰۸/۰۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام نیست.

تبصـره۲ـ اعلام جرائم و اقامه دعوی علیه مرتکبان جرائـم مزبور نزد مراجع قضائی از طریق دادستانی انتظامی مالیاتی و سایر مراجع قانونی صورت می‌پذیرد.

جرائم ذکر شده در ماده ۲۷۹:

بر اسـاس ماده۲۷۹ این اصلاحیه هرگونه دسترسـی غیرمجاز و سوء استفاده از اطلاعات ثبت شـده در پایگاه اطلاعات هویتی، عملکردی و دارایی مؤدیان مالیاتی موضوع ماده(۱۶۹مکرر) این قانون در خصوص مسـائلی غیراز فرآیند تشـخیص و وصول درآمدهای مالیاتی یا افشای اطلاعات مزبور جرم است.

مجازات افراد یا شرکت‌هایی که مرتبط جرائم مالیاتی ماده ۲۷۴ می‌شوند به شرح زیر است:

الف - چنانچه مرتکب هر یک از جرائم مالیاتی شـخص حقوقی باشـد، برای مدت شش ماه تا دوسال به یکی از مجازات‌های زیر محکوم می‌شود:

۱ـ ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی

۲ـ ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری

تبصره مسؤولیت کیفری شخص حقوقی مانع از مسؤولیت کیفری شخص حقیقی مرتکب جرم نمی‌باشد.

ب - چنانچه هریک از حسابداران، حسابرسان و همچنین مؤسسات حسابرسی، مأموران مالیاتی و کارکنان بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری در ارتکاب جرم مالیاتی معاونت نمایند و یا تخلفات صورت گرفته را گزارش نکنند به حداقل مجازات مباشر جرم محکوم می‌شوند. مجازات معاونت سایر اشخاص طبق قانون مجازات اسلامی تعیین می‌شود.

بر اساس ماده۲۷۷ مرتکب یا مرتکبان جرائم مالیاتی علاوه بر مجازات‌های مقرر در مواد ۲۷۴ تا ۲۷۶ این قانون، مسئول پرداخت اصل مالیات و جریمه‌های متعلق قانونی که تا مهلت مقرر در ماده(۱۵۷) این قانون مطالبه نشده باشد و همچنین ضرر و زیان وارده به دولت با حکم مراجع صالح قضائی می‌باشند.

مجازات افرادی که مرتبط جرائم ماده ۲۷۹ می‌شوند نیز به این شرح می‌باشد:

مرتکب علاوهبر انفصال از خدمات دولتی و عمومی از دو تا پنج سال، به مجازات بیش از شش ماه تا دو سال حبس محکوم می‌شود. سایر مجازات‌های قانونی مربوط بهاین ماده با اقامه دعوی توسط ذی نفعان و به تشخیص مراجع قانونی ذی صلاح تعیین می‌شود.

مجازات‌های درجه شش بر اساس قانون مجازات اسلامی به شرح زیر می‌باشد:

-حبس بیش از شش ماه تا دو سال

-جزای نقدی بیش از بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا هشتاد میلیون (۸۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال

-شلاق ازسی و یک تا هفتاد و چهار ضربه و تا نود و نه ضربه در جرائم منافی عفت

-محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از ششماه تا پنجسال

-انتشار حکم قطعی در رسانه ها

-ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

-ممنوعیت از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

-ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری توسط اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

اشخاص مکلف به اخذ شماره اقتصادی

۱. کلیه اشخاص حقوقی که به امر تولید، مونتاژ، واردات و صادرات، توزیع هر نوع کالا و همچنین کارهای خدماتی اشتغال دارند.
۲. کلیه اشخاص حقیقی که به امر تولید، مونتاژ، واردات و صادرات، توزیع هر نوع کالا و همچنین کارهای خدماتی اشتغال دارند و دارای پروانه کسب و کار از مراجع ذیربط بوده و یا دارای محل فعالیت تجاری می‌باشند

۳. کلیه اشخاص موضوع بندها ی ۱و ۲و ۴ ماده ۲ قانون مالیاتها ی مستقیم مصوب اسفند ماه سال ۱۳۶۶.

تبصره ۱- شعبات یا ادارات تابعه اشخاص مذکور در بندهای(الف -۳) و (الف -۱) این دستور العمل در تهران و یا سایر شهرستانها مکلف به استفاده از شماره اقتصادی تخصیصی به وزارتخانه، نهادها، موسسات و ..... متبوع مرکزی حسب مورد می‌باشند.

تبصره ۲- منظور از پروانه کسب و کار از مراجع ذیربط، کلیه پروانه‌های کسب یا کار صادره از اتحادیه‌های امور صنفی، اتاق صنایع و معادن و بازرگان، وزارتخانه‌ها و یا سایر مراجع ذیصلاح می‌باشد.

۷. زیرساخت‌های قانونی مالیات سبز

از زیر ساخت‌های قانونی مالیات سبز می‌توان به موارد زیر اشاره نمود

-قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۵۳ مشتمل بر ۲۱ ماده

-قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴ مشتمل بر ۳۶ ماده

-سیاست‌ها و برنامه‌های محیط زیست در برنامه اول توسعه مصوب ۱۳۷۲

-سیاست‌ها و برنامه‌های محیط زیست در برنامه دوم توسعه مصوب ۱۳۷۸

-سیاست‌ها و برنامه‌های محیط زیست در برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۸

-سند چشم‌انداز بیست ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی جمهوری اسلامی ایران

قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳

-ملاحظات زیست محیطی در قوانین بودجه(۱۳۸۶)

قانون چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی، سود بازرگانی و مالیات انواع خودرو

در قوانین مالیاتی موردی که بتوان آن را مالیات سبز مرتبط ساخت مشاهده نشد تنها در بخش معافیت‌های مالیاتی تمهیداتی برای موسسات و شرکت‌هایی که صنایع خود را از شهرهای بزرگ به مناطق کمتر توسعه یافته منتقل کنند در نظر گرفته شده است.

-قانون چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی، سود بازرگانی و غیره

-قانون مدنی

-قانون مجازات اسلامی

در فرایند تدوین قوانین برای محیط زیست مشکلاتی وجود دارد که مهمترین انها عبارتند از؛

-برخی خلاهای قانونی برای محیط زیست که همچنان وجود دارد

-قوانین متداخل و موازی در زمینه محیط زیست

-نحوه تدوین قوانین، آیین‌نامه ها، ضوابط و استانداردهای زیست محیطی

لازم به ذکر است آنچه به عنوان کاستی‌ها در اینجا مطرح شد ممکن است در قانون منجر به تعدیل گردد. به عنوان یک وظیفه‌ی عرفی باشد یا برعکس به دلیل نبود قوانین، موضوع فوق را از وظایف خود دانسته و وظیفه یکسانی را شامل گرد که در هر دو حالت باعث خسارت زیست

محیطی و یا هدر رفتن سـرمایه‌های ملی می‌شود. قوانین متداخل نیز دارای اثرات تهدیدی است به عنوان مثال در ماده ۱۶ قانون حفاظت از محیط زیست عرصه کلیه تالاب‌های متعلق به دولت تحت اختیار سازمان محیط زیست قرار گرفته از این ماده روشن است و طبق ماده ۲ بند ۳ قانون فـوق و بهره برداری از منابـع آبزی وظیفه آبزی داری نمودن کلیه آب‌ها تحت حاکمیت کشـور اعم از آب‌های داخلی، مرزی و دریایی به عهده شـیلات سـهامی ایران می‌باشد. (به نقل از حاج محمدی، ۱۳۸۸)

۸. آثار و پیامدهای حقوقی مربوط به مالیات سبز

از آنجا که تعریف کلی و جامعی از مالیات سبز در قانون به عمل نیامده است، اما تعاریف زیر را می‌توان از زبان برخی اساتید حقوق بیان داشت؛ «مالیات سهمی است که به موجب اصل تعاون ملی و بر وفق مقررات، هریک از سکنه کشور موظف است از ثروت و درآمد خود به منظور تامین هزینه‌های عمومی و حفظ منافع اقتصادی یا اجتماعی یا سیاسـی کشـور به قدر قدرت و توانایی خود به دولت بدهد». گاهی نیز با امعان نظر به نقش دولت مالیات را مبلغی می‌دانند که دولت بر اسـاس قانون از اشخاص و موسسات به منظور تقویت مالی حکومت و تامین مخارج و هزینه‌های عمومی دریافت می کند.(رنجبری، ۱۳۹۵)

به‌طور کلی مالیات مظهر حاکمیت دولت است و با توجه به نقشی مهم که به عنوان نخستین و مهم‌تریـن منبع درآمدهای عمومی در تأمین هزینه‌های عمومی ایفا می‌کند از اهمیت به سـزا و جایگاهی ویژه در نزد دولت‌ها برخوردار اسـت.بدین لحاظ در تمام کشـورها برای اینکه دستگاه مالیاتی بتواند وظایف خود را در ارتباط با مالیات به خوبی انجام دهد و وجوهی را که برای تأمین مخارج عمومی و در واقع،جهت حفظ و بقای حکومت لازم است از این طریق تأمین نماید،حقوق و امتیازات و اقتداراتی ویژه برای سازمان مذکور وضع می‌کنند.(رستمی، ۱۳۸۷)

اصل قانونی بودن مالیات اصلی بسیار محکم به نظر می‌رسد و قانون اساسی و هم قوانین عادی اهمیـت زیادی برای آن قائل شـده‌اند،در حقیقت اصل قانونی بـودن مالیات از قرن ۱۹ به بعد رو به سستی گراییده و اهمیت خود و اقتدار خود را از دست داده است.دولت‌ها که همیشه به ظاهر و به‌طور رسـمی آن را تأیید کرده‌اند، سیاسـت‌های مالیاتی سعی نموده‌اند خود را از قید رضایت مؤدی به پرداخت مالیات به وسیله قانون برهانند.

یکی از مباحث مهمی که امروزه در اقتصاد کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه همچون کشور ایران، مورد توجه است، مفهوم مسئولیت مدنی و اجتماعی سازمان ها، شرکت‌ها و بنگاه‌های تولیدی [1]اسـت. قبل از اینکه این موضوع در اقتصادملی کشـور بیان شـود و در برخی از کشورها و بنگاه‌هـای اقتصادی اعم از شـرکت‌ها و صاحبان صنایع خصوصـی و دولتی و عمومی به اجرا گذاشته شود، دیدگاه سنتی مبنی بر اینکه ذی‌نفعان بنگاه‌ها شامل دو دسته سهامداران و مشتریان هستند بر اقتصاد حاکم بود. ولی در حال حاضر از آنجایی که این بنگاه‌ها ایزوله نبوده و نمی‌توانند

1. Corporate Social Responsibility

بـدون اثرگذاری بر جامعه فعالیـت کنند؛ بنابراین بنگاه‌های فوق برای خود، ذی‌نفعان دیگری نیز برگزیـده انـد. در صورتی که بنگاه‌های اقتصادی بر مبنای دیدگاه سـنتی عمـل نمایند در واقع بازی برد برد را به منظور حداکثر نمودن منافع متصدیان(سـهامداران، مشـتریان) خود در پیش می‌گیرند و بر اسـاس آن عمل می‌کنند. در حال حاضر افزایش سطح تحصیلات، فرهنگ جامعه، انتظارات شـهروندان و افکار عمومی باعث شـده اسـت که بنگاه‌های اقتصـادی در این خصوص دیدگاه نوینی را در پیش بگیرند و ذی‌نفعان دیگری از قبیل دولت و به ویژه جامعه را مدنظر قرار دهند و به بیان کامل الگوی جامع منفعت مشـترک که شـامل جامعه، کسـب و کار (سهامداران و مشـتریان) و دولت می‌باشد را جایگزین اسـتراتژی برد برد نمایند. در اقتصاد ایران نیز دیدگاه مبتنی بر کارکردهای نوین دارای یک الگوی منسجم و جامع منفعت مشترکبوده که مورد استفاده بنگاه‌هـای اقتصادی قرار می‌گیرد، با اطمینان می‌توان گفت کـه این بنگاه‌ها به مقاصد راهبردی خود مانند جذب مشتری، کسب سود بالاو ارتقای جایگاه اجتماعی دست می‌یابند و از طرف دیگر نیز دولت می‌تواند در مسـیر کنترل آلاینده‌های محیط زیسـتی، افزایش اشتغال و کسب و کار و همچنین توسـعه فناوری‌های نوین حرکت نماید و در نهایت منجر به توسـعه گردد. بدیهی است یکی از بهترین روش‌های تحقق شـرایط مطروحه در وضعیت اقتصاد اکنون ایران، اخذ خراج سبز از بنگاه‌های و واحدهای تولیدی می‌باشـد که هنوز محور جامع منفعت مشـترک را به کار نگرفته اند و حتی در برخی موارد به این الگو، هیچ نگرشی متفکرانه‌ای ندارند.

بنابراین؛ با توجه به بار مالی مالیات‌های سـبز شـرکت‌ها و افراد و بنگاه‌ها نیز به دلیل جدید بودن موضوع اعمال این مالیات‌ها اجرای آنها با مقاومت‌هایی روبرو خواهد شد. از سوی دیگر تمام بخش‌هـای اقتصادی که به نحوی از کمک ها، معافیتها، و یارانه‌های دولتی اسـتفاده می‌نمایند و حیات آنها وابسته به حمایت دولت است در مقابل این پایه جدید مالیاتی واکنش نشان می‌دهند. البته بسـیاری از مقاومت‌ها می‌تواند دلایلی اجتماعی و سیاسـی داشته یا کلا مربوط به سیستم مدیریت مربوط شود. همچنین برآورد صحیح و دقیق هزینه آلودگی امکان پذیر نبوده و به خوبی نیز شناخته شده نیست و روند و طرح و اجرای مالیات‌های سبز در کشورها متفاوت است.

از دیگر اثار مربوط به مالیات‌ها می‌توان به فرار از پرداخت مالیات است.

در راسـتای اصلاح نظام مالیاتی کشـور باید از پایه‌های مالیاتی اسـتفاده شـود لذا پایه‌های مالیاتی باید از پویایی بالایی برخوردار باشد.و به نوعی از خودکنترلی مناسبی برخوردار باشند تا در این فرآیند فرار از پرداخت مالیات به حداقل برسد. به طور کلی فرار از پرداختمالیات به این معنا اسـت که مودیان و مشتریان مشمول مالیاتی تلاش می‌کنند به پرداخت مالیات کم توجهی کرده و یا اصلا مالیات پرداخت نکنند و یا قسمتی از آن را پرداخت کنند.فرار از مالیات منجر به کاهش درآمد، اخلال در سیستم و نظام بودجه کشور،نقص در تامین مالی دولت و کاهش رفاه عمومی در جامعه شود. یکی از نکات منفی دیگر فرار از پرداخت خراج افزایش رقابت در بین عوامل اقتصادی در بین مشمولانی که مالیات نمی‌پردازند می‌شود و ضمن تضعیف پایه‌های دیگر عوامل اقتصادی که مالیات خود را می‌پردازند، در بلندمدت ممکن است آنها نیز جهت افزایش توان مالی و قدرت

رقابت‌پذیری خود به عدم‌تمکین مالیاتی تشـویق شوند و به نوعی این موضوع به تدریج مقبولیت و مطلوبیت عمومی یابد. با توجه به مطالب مطرح شـده فوق در خصوص پایه‌های مالیاتی که در مطالب قبلی شـرح دادیم، می‌توان با یک اطمینان نسـبی اظهار کرد که پایه‌های مالیاتی مطرح شده در این تحقیق به شرط اجرای دقیق آنها دارای تمکین مالیاتی مناسب و حداقل فرار مالیاتی می‌باشـند. به منظور افزایش پرداخت مالیات از سـوی مودیان و مشـمولان مالیاتی و همچنین کاهش فرار از پرداخت مالیات باید احتمال کشف تخلفات وجرایم در رسیدگی‌های به عمل آمده توسـط مراجع ذی‌ربط افزایش یابد. در راسـتای تحقق این موضوع باید به طور اصولی، اصلاحات مالیاتی از قبیل؛ جلب اعتماد مردم و نهادها و شرکت ها، در خصوص فرایند اخذ مالیات و خراج، روند آشـکارکارآیی سـازمان امور مالیاتی کشور و هزینه‌های ناشـی از وصول مالیات مدنظر قرار گیرند. سـازمان مزبور باید در وهله اول با برنامه‌ریزی دقیق، منظم و مشـخص نسبت به ممیزی اظهارنامه‌هـای مالیاتی اقـدام نماید و همچنین باید با اسـتفاده از یک برنامـه مدون بلندمدت، حسابرسی‌های داخلی مورد لزوم را انجام دهد.

از دیگر سو، ناظران مالی(دیوان محاسبات کشور) و مجلس شورای اسلامی که بر اساس اصل (۵۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در عمل به کنترل و نظارت عملیات مربوط به مالیات در خصوص انواع حسابرسـی ها، وزارتخانه‌ها، موسسات، شـرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی کـه به نحوی از انحا از بودجه کل کشـور اسـتفاده می‌کنند، اقدام کند. با نظـارت بر احوال امور مالیاتی در کلیه‌ی زمینه‌ها سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند با نظارت و حسابرسی از تعدادی از پرونده‌های با اهمیت مودیان مالیاتی باعث افزایش احتمال کشـف تخلفات احتمالی در این حوزه شـود که البته تمام این موارد در بلندمدت موجب کاهش فرار مالیاتی نیز خواهند شـد.در ضمن یکـی از راهکارهای کاهـش فرار مالیاتی، تعیین و به کارگیری نرخ‌هـای مالیاتی و جرایم مرتبط مناسب می‌باشد که اگر سازمان امور مالیاتی کشور، این موضع را برای هر کدام از پایه‌های مالیاتی رعایت نماید، به طور قطع می‌تواند موجب افزایش تمکین مالیاتی شود.

با توجه به کلیه مطالب مطروحه و به منظور تحقق اهداف مورد نظر در این تحقیق، توجه به موارد زیر ضروری است؛

-فراهم کردن بستر و زیرساخت‌های اطلاعاتی دقیق،

-انسجام در نظم و به روز رسانی اطلاعات مالیاتی

-فراهم سازی بسترهای مالی اطلاعاتی

و در نتیجه؛

-افزایش درآمدهای مالیاتی دولت،

- توسعه کمی و کیفی بانک اطلاعاتی مربوط به مودیان مالیاتی و سایر اطلاعات لازم در این زمینه

- وصول مالیات‌های نوین به ویژه مالیات سبز،

-رفع تنگناهای موجود ضمن افزایش درآمدهای غیرنفتی دولت،

-وکاهش آلودگی‌های زیست محیطی به عنوانالگوی مسوولیت اجتماعی شرکت‌هامی گردد.

۹. تفاوت و شباهت نظام حقوقی حاکم بر مالیات سبز در ایران با سایر کشورها

همانطور که در ابتدای بحث مطرح شد در قوانین اسلامی ایران دو دسته منابع مالیاتی وجود داردهر کدام از این ۲ دسته زیر مجموعه‌های خود را دارند:

۱. مالیات‌های مستقیم

۲. مالیات‌های غیرمستقیم

تنها وجه شباهت در اخذ مالیات در ایران با سایر کشورها در همین حیطه قرار دارد و لذا آنچه در خصوص قوانین در راستای مالیات سبز قرار دارد تفاوت‌هایی است که می‌توان در ایران بهمواردی از قبیل؛

- نرخ مالیات کالاها و خدمات [۱]
- نرخ مالیات برخی کالاهای اساسی[۲]

***در مقایسه با کشور فرانسه تفاوت‌ها شامل مواردی از قبیل؛**

- نرخ استاندارد این مالیات ۲۰ درصد،
- نرخ تنزیل شده ۱۰ درصد
- نرخی برخی کالاها و خدمات صفر درصد.

***در آلمان نیز نرخ استاندارد مالیات بر ارزش‌افزوده شامل؛**

نرخ استاندارد مالیات ۱۹ درصد

نرخ کالاهای ضروری ۷ درصد

نرخ بعضی کالاها و خدمات معاف از مالیات[۳].

***در آرژانتین**

نرخ استاندارد مالیات ۲۱ درصد

نرخ افزایش یافته ۲۷ درصد

نرخ کاهش یافته ۱۰.۵ درصد

صادرات کالا نیز دارای نرخ مالیات ۰ درصد است.

---

۱. مثلاً این میزان در ایران ۹ درصد بوده اما این نرخ برای عوارض زیست محیطی مثلاً سیگار و برخی مواد سوختی متفاوت است. مالیات انواع سیگار، نفت کوره، نفت گاز و سوخت هواپیما به ترتیب ۱۵، ۵، ۱۰ و ۳۰ درصد می‌باشد.

۲. کالاهای اساسی و برخی کالاها هم از مالیات معاف هستند؛ از جمله این موارد می‌توان به محصولات کشاورزی فرآوری نشده، دام و طیور زنده، آبزیان، زنبور عسل، خوراک دام و طیور، انواع کود، سم، بذر و نهال، آرد برنج، حبوبات و... انواع دارو، لوازم مصرفی درمانی، خدمات درمانی، خدمات بانکی و اعتباری بانک‌ها و مؤسسات، خدمات معاملات اوراق بهادار و کالا، خدمات حمل و نقل عمومی، کالاهای صادراتی و... اشاره کرد.

۳. معاف از مالیات بر ارزش‌افزوده هستند که این موارد عبارت‌اند از: خدمات مالی و بیمه، معاملاتی که مشمول مالیات بر نقل و انتقالات املاک و مستغلات می‌شوند، صادرات کالا، نشریات داخلی، اعطای وام، خدمات پزشکی، فعالیت‌های رفاه اجتماعی، فعالیت‌های فرهنگی و فعالیت‌های آموزشی.

***در کشور ترکیه**

نرخ پایه مالیات بر ارزش افزوده در ترکیه ۱۸ درصد

نرخ ۸ درصد بر مواد غذایی، پوشاک، محصولات پزشکی

نرخ ۱ درصد نیز بر مجلات، روزنامه‌ها و محصولات کشاورزی که به‌صورت خام فروخته می‌شوند،

در کنار موارد فوق، برخی از کالاها نیز معاف از مالیات بر ارزش‌افزوده هستند.

***در آفریقای جنوبی**

نرخ استاندارد مالیات بر ارزش افزوده ۱۴ درصد

صادرات و برخی مواد غذایی دارای نرخ مالیاتی ۰ درصد

خدمات مالی، حمل‌ونقل عمومی و اسکان (اجاره) معاف از مالیات بر ارزش‌افزوده

***در کشور ایتالیا**

نرخ اصلی مالیات بر ارزش افزوده ۲۲ درصد

خدمات بانکداری، مالی، بیمه‌ای، قمار، خرید و اجاره مسکن با برخی استثنائات معاف هستند. (پورغفار دستجردی، ۱۳۹۳)

خدمات دیگر مانند صادرات، نشریات داخلی و خدمات مربوط به کشتی دارای نرخ ۰ درصد هستند.

***در انگلیس**

- نرخ پایه این مالیات ۲۰ درصد
- نرخ برخی از کالاها ۵ درصد
- تأمین بعضی موارد نیز دارای نرخ ۰ درصد هست که مهم‌ترین آن عبارت‌اند از: مواد غذایی، آب، کتاب و روزنامه و برخی معاملات خاص در رابطه با زمین و املاک و حمل ونقل عمومی (به جز تاکسی) فعالیت‌های معاف نیز مربوط به خدمات مالی، اجاره، آموزش و خدمات مراقبت‌های بهداشتی است.

***در چین** ۲ گروه مالیات بر اساس ارزش‌افزوده تولیدی وجود دارد.

گروه اول، پرداخت کنندگان(این گروه ۶ درصد از ارزش در آمد خود را به عنوان کسر مالیات پرداخت می‌کنند)

گروه دوم پردازندگان(این گروه کوچک ۶ درصد از ارزش در آمد خود را بدون کسر مالیات پرداخت می‌کنند)

***در مکزیک** نیز

- نرخ استاندارد مالیات بر ارزش افزوده ۱۶ درصد،
- نرخ صادرات کالا و خدمات ۰ درصد.
- ساختمان و زمین مسکونی، کتاب و اموال دست دوم و... معاف از مالیات.

در این میان آنچه جوهره‌ی این مطالب است گویای این است هر چه درآمدهای مالیاتی

سهم بیش‌تری در تولید ناخالص داخلی داشته باشد، آن کشور توسعه‌یافته‌تر خواهد بود. سهم درآمد مالیاتی از تولید ناخالص داخلی در کشورهای کانادا، ایالات متحده آمریکا و ایتالیا، کم‌تر از میانگین اتحادیه اروپا است که در جدول زیر آورده شده است. (جدول‌های شماره ۱و ۲)

۱۰. سهم مالیات سبز از تولید ناخالص داخلی کشورها

جدول شماره ۱: سهم مالیات در تولید ناخالص برخی کشورها در سال ۲۰۱۴

کشور	سهم (درصد)	کشور	سهم (درصد)
نروژ	۱۸,۲	پرو	۵۴,۸
دانمارک	۱۵,۴	بنین	۵۴,۲
فرانسه	۱۳,۸	ویتنام	۵۴,۰
آلمان	۱۰,۶	پاناما	۴۵,۸
ایتالیا	۶,۳	سودان	۴۲,۱
کره جنوبی	۴,۸	بحرین	۳۳,۶
ترکیه	۱,۵	عمان	۲۴,۹
روسیه	۱,۴	امارات	۱۹,۵

۱۱. سهم مالیات سبز از درآمدهای مالیاتی کشورها

جدول شماره ۲: سهم مالیات سبز از مجموع درآمدهای مالیاتی برخی کشورها در سال ۲۰۱۴

کشور	سرانه انتشار دی‌اکسیدکربن (کیلوتن)	حجم انتشار دی اکسیدکربن (کیلو تن)	سهم انرژی‌های تجدیدپذیر (درصد)	سهم مالیات سبز از مجموع درآمدهای مالیاتی (درصد)
آرژانتین	۱۶,۴	۳۷۷,۹۰۶	۸,۹	۴,۱
استرالیا	۴,۵	۱۸۹,۸۱۹	۸,۴	۷,۸
برزیل	۲,۵	۵۰۳,۶۷۷	۴۳,۶	۱,۹
کانادا	۱۳,۵	۴۷۵,۷۳۵	۲۰,۶	۳,۷
چین	۴,۷	۸۳,۱۷۱	۳۰,۳	۶,۱
کلمبیا	۱,۹	۸۹,۶۲۵	۲۶,۳	۴,۹
چک	۹,۴	۹۸,۶۶۱	۱۰,۹	۷,۹
دانمارک	۶,۸	۳۸,۰۶۷	۲۷,۶	۸,۲

کشور	سرانه انتشار دی‌اکسیدکربن (کیلوتن)	حجم انتشار دی اکسیدکربن (کیلو تن)	سهم انرژی‌های تجدیدپذیر (درصد)	سهم مالیات سبز از مجموع درآمدهای مالیاتی (درصد)
فنلاند	۸,۵	۴۶,۳۰۰	۳۹,۱	۶,۶
فرانسه	۵,۱	۳۳۱,۱۹۱	۱۲,۶	۴,۴
آلمان	۹,۲	۷۵۷,۳۱۳	۱۲,۴	۳,۷
هند	۱,۶	۲,۰۳۴,۷۵۲	۳۹,۰	۱۳,۴
اندونزی	۱,۹	۴۷۹,۳۶۵	۳۷,۱	–
ایرلند	۷,۶	۳۴,۹۶۵	۷,۰۹	۷,۶,۰
ایتالیا	۵,۷	۳۴۴,۷۶۸	۱۲,۱	۸,۸
ژاپن	۹,۸	۱,۲۴۳,۳۴۸	۴,۵	۵,۱
کره	۱۱,۸	۵۹۲,۴۹۹	۱,۶	۱۰,۳
مالزی	۸,۰	۲۳۶,۵۱۱	۶,۸	۱,۵
مکزیک	۴,۰	۴۸۸,۶۰۲	۹,۴	۱,۸-
هلند	۱۰,۱	۱۶۹,۹۷۳	۴,۷	۹,۳
نیوزلند	۷,۷	۳۳,۹۶۰	۳۰,۸	۴,۲
پرتقال	۴,۴	۳۰۲,۳۳۳	۱۱,۱	۶,۰
رومانی	۳,۵	۴۶,۲۶۳	۲۵,۶	۶,۴
آفریقای جنوبی	۸,۹	۴۷۱,۲۳۹	۱۶,۹	۸,۲
اسپانیا	۵,۱	۲۳۶,۹۶۹	۱۵,۸	۵,۳
سوئد	۴,۶	۴۴,۳۲۷	۴۹,۹	۵,۲
سوییس	۵,۰	۴۰,۳۴۸	۲۲,۷	۶,۶

بنابراین در تبیین سیاست‌ها و برنامه‌های مالیات سبز، نرخ‌های تصویب شده باید از قابلیت‌های انعطاف‌پذیر زیر برخوردار باشند؛ به استثنای موارد خاص و محدود، مالیات محیط زیست، باید سبب تغییر رفتار آلوده کنندگان محیط زیست شود. محدوده مالیات بر محیط زیست باید در حد مطلوب آسیب‌های زیست محیطی باشد. نرخ مالیات، باید با میزان آسیب‌های وارده به محیط زیست هماهنگ باشد. مالیات باید قابل اعتماد و قابل پیش‌بینی باشد تا بتواند برنامه‌های ارتقا و بهبود محیط زیست را پشتیبانی و تقویت کند. آماده سازی افکار عمومی (آحاد جامعه) برای

ضرورت و منافع مالیات بر محیط زیست، لازم است. مالیات‌های زیست محیطی باید با سایر ابزارهای اجرایی، سیاست‌های دولت (مالی، اقتصادی، محیط زیست و...) منطبق و هم راستا باشد.

بدون مداخله دولت، تولید کنندگان و خانوارها انگیزه ایی برای آسیب نرساندن زیست محیطی ندارند، زیرا اقدام برای پیش گیری و ممانعت از آسیب‌های زیست محیطی، هزینه بر است و بر واحد آلوده کننده، هزینه‌هایی تحمیل می‌کند. بنابر این حفاظت از محیط زیست، مستلزم اقدام جمعی است که به طور معمول و موثر باید توسط دولت مرکزی رهبری شود.(رستمی، ۱۳۸۷)

نتیجه‌گیری

در جهت تحقق اهداف ساختاری پژوهش و در راستای موضوع آثار حقوقی مالیات سبز در اسلام و ابعادآن می‌توان مطرح ساخت که مالیات حقی مشخص است که قانون‌گذار اسلامی آن را بر اساس دارایی افراد و در محور احکام دینی و اسلامی در حیطه‌ی زکات، زکات فطره، خمس، جزیه، خراج و غیره مطرح ساخته است. مالیات سبز به عنوان یکی از انواع خراج‌ها عبارت است از مالیاتی که بر روی کارکردهای مخرب زیست محیطی اعمال می‌شود. این نوع مالیات جزء مالیات‌های غیرمستقیم بوده و هر آنچه در این حیطه از عاملان مخرب زیست محیطی اخذ می‌شود در مسیر جبران خسارت‌ها و سایر زمینه‌ها از جمله فراهم سازی کسب وکار، سیاست‌های باز توزیع کشور،توسعه محورهای اقتصادی، فرهنگی و غیره مصرف می‌گردد. توسعه پایدار، ایجاد بستر و زیرساخت‌های اطلاعاتی دقیق، ارتقاء سطح کیفی کارکردهای محیط زیست، انسجام و کارایی بالا در فعالیت‌های کارخانجات و شرکتها، به روز بودن طرح‌های اجرایی، سیاسی و اقتصادی و برخوداری از محیط زیست سالم از آثار مربوط به مالیات سبز بوده اما در این میان برخی به دلیل عدم برخورداری از بستر اطلاعاتی نامناسب از طرح‌های مسئولین و متصدیان امور مالیاتی، در امر پرداخت مالیات بی‌توجه و در نتیجه اقدام به فرار مالیاتی نموده که این خود منجر به تعویق در امر طرح‌های ارتقای نظام مالیاتی شده و به نظر مطلوب نخواهد بود و لذا با وجود این سیستم قانون گذاری کشور در جهت اجرای چنین طرح‌هایی، در بخش کشاورزی موضوع ماده ۸۱ قانون مالیات‌های مستقیم، در بخش حمل و نقل کالا و خدمات، در بخش صنعت و معدن و... اقدام به وضع قوانین نموده است و با اتخاذ رویکردهای کیفری در مواد ۲۷۴، ۲۷۷، ۲۷۹که جزء قوانین مربوط به جرایم مالیاتی هستند(موضوع فرار از پرداخت مالیات) اقدام به اخذ مالیات نموده است. اما این اقداماتبه رغم افزایش درآمدهای مالیاتی، اثرات نامطلوب دیگری نیز در جامعه و متصدیان پرداخت مالیاتاز جمله نارضایتی از امور اداره کشور می‌شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود با توسعه کمی و کیفی بانک اطلاعاتی مربوط به مالیات سبز و اخذ آن در زمینه‌ی آگاهی و رفع تنگناهای موجود گام‌های موثری براشته شود و با استفاده از راهکارهایغیر تقنینیو همراهی با نهادهای اجتماعی مردم در صدد کاهش آلودگی‌های زیست محیطی پیش رفت.

فهرست منابع

الف- ضوابط و قوانین:

۱. آیین‌نامه قانون «اصلاح قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب سال ۱۳۵۹ شورای انقلاب» مصوب ۱۳ / ۵ / ۱۳۸۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۲. اصلاحیه ضوابط اجرایی موضوع ماده ۱۷۲ قانون مالیات‌های مستقیم
۳. قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران، چاپ اول، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.

ب- کتب:

۱. رنجبری، ابوالفضل و بادامچی، علی(۱۳۹۵)حقوق مالی و مالیه عمومی، تهران: انتشارات مجد، چاپ ششم.
۲. شاهنوشی، ناصر؛ مقیمی، مریم(۱۳۹۴)درآمدی بر مالیات سبز، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.

ج- مقالات و مجلات:

۱. ابراهیمیان، محمد تقی(۱۳۹۴)مالیات سبز،اولین کنفرانس بین‌المللی مهندسی صنایع، مدیریت و حسابداری،تهران.
۲. پایتختی اسکویی، علی؛ ناهیدی، محمد رضا(۱۳۸۶) مالیات‌های زیست محیطی(مالیات‌های سبز) مبانی نظری و تجربی، ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی.
۳. پورغفار دستجردی، جواد(۱۳۹۳) مالیات سبز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، مجله اقتصادی شماره ۱(۲)
۴. صمدی، حسین(۱۳۸۹) " مبانی حقوقی در مالیاتها" مجله پژوهشهای حقوقی شماره۱۰.
۵. طیبی، سبحان و هلالی، لیلا،۱۳۹۴،عنوان مقاله تأثیر آلودگی هوا بر محیط زیست و سلامت اقلیم و موجودات زنده،دومین همایش ملی بهداشت محیط،سلامت ومحیط زیست پایدار،همدان
۶. سید رضا سید نژاد فهیمی و اسماعیل اقوامی(۱۳۹۰) مالیات سبز در مسیر توسعه پایدار، ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۳(۴)
۷. مولوی، مهران(۱۳۹۳) مالیات سبز و جایگاه آن در ایران، دانشگاه آزاد اسلامی مهاباد، مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما.
۸. رستمی، ولی(۱۳۸۷) " اقتدارات و اختیارات دستگاه مالیاتی در حقوق مالیاتی ایران"مجله حقوق، دوره ۳۸، شماره ۳.
۹. نارسیس، امین رشتی(۱۳۸۶) مالیات سبز با تاکید بر مصرف بنزین، رساله دکتری اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.